

Europas epidemiska ångest

| av Frank Furedi

Europa har äntligen kunnat enas, åtminstone har ångest, panik och hysterier harmoniserats snabbt. Människors bristande självkänsla gör att panik lätt sprider sig och EU hjälper till.

HARMONISERINGEN KANSKE INTE kommit så långt på det ekonomiska området men européerna har i alla fall lärt sig samordna sina paniker.

Balkansyndromet – att de som deltagit i militära operationer på Balkan fått cancer av urlakat uran -, som väl nu kan anses ha avförts från den medala dagordningen var inget annat än en europeisk epidemisk hysteri. Politiker från hela Europa greps av rädsla, mest fruktade de antagligen att en uppskrämd allmän opinion skulle kunna kosta dem jobbet.

Och kanske kan man förstå deras ängslan. Stora delar av allmänheten i Europa förefaller kunna tro på vem som helst som säger sig ha upptäckt ett samband mellan ammunition av urlakat uran, som användes vid bombningarna av Jugoslavien och olika sjukdomar som drabbat Natosoldater som tjänstgjorde i regionen.

Osäkerheten som sprider sig antyder att i denna tid av masskommunikation känner hysteri inga nationsgränser. Oron för Balkansyndromet dök först upp i Belgien och fick särskilt starkt fäste i Italien, Holland, Tyskland, England, Portugal och Spanien. Även om det är olyckligt är det inte särskilt förvånande. Det nya den här gången var att även samhällen som traditionellt varit motståndskraftiga mot västvärldens riskpaniker – de mer avancerade östeuropeiska länderna som Estland, Ungern, Polen och Tjeckien – anslöt sig och snabbt satte igång att leta symtom bland sina egna militärer.

Europas reaktion på de påstådda hälsoriskerna med urlakat uran utgör ett avgörande avsteg från det förångna. Intill nyligen har oro för hälsan, maten, ny teknologi och miljön varit förbehållen de mer välmående och riskrädda samhällena.

DÖDSPILLER?

För fem år sedan undersökte jag de världsomfattande konsekvenserna av en större panik kring riskerna med

p-piller. Det var slående hur stora skillnader det var i gensvaret den paniken fick också inom västeuropa. Rubriker som "The Pill Kills" dominerade brittisk press mer än andra nationers. Paniken fick också signifikant större påverkan på kvinnors tillvaro i Tyskland och Skandinavien.

I resten av Europa fortsatte livet som vanligt. Mynigheterna i Belgien och Frankrike närmade sig problemet på ett moget sätt, var lite sofistikerade i sina riskkalkyler och drog slutsatsen att eftersom den risk som diskuterades var så liten fanns det ingen anledning att ingripa. Jag minns en ungersk läkare som frågade mig vad vi bråkade om innan han själv gav svaret: Det verkar som om ni engelsmän är rädda för er egen skugga.

Sedan dess har jag följt hur denna fruktan vuxit och dragit in hela Europa i sin omlopps bana. EU-byråkratin har med sina regleringar spelat en viktig förstärkande roll för detta etos genom en dogmatisk strävan efter säkerhet till varje pris. Den rådande filosofin är försiktighetsprincipen som innebär att allting som kanske kan medföra fara måste förbjudas och stoppas till varje pris. Galna kosjukan gav Bryssel en utmärkt möjlighet att visa hur viktig EU och EU-kommissionen är för att skydda medborgarnas säkerhet och hälsa.

Den snabba spridningen av galna kosjukan-paniken i Tyskland och, i något mindre utsträckning, Frankrike visar hur fenomenet europeiserats. Varje insjuknande övergår kvickt till nationella katastrofer som skakar regeringar trots att det faktiskt finns väldigt lite kunskap om hur galna kosjukan överförs till människan. Snabbheten och omfattningen av den tyska reaktionen överträffar den engelska.

Paniken kring det urlakade uranet utgör en milstolpe också på annat sätt. Förr var panik vanligtvis baserad på någon form av tydligt identifierad, om än ofta liten, risk som hade sitt ursprung i en särskild produkt eller teknologi. P-pillerpaniken 1995 startade för att någon ansåg

Fritt
efter
Edvard
Munchs
"Skriet"

GIDEON

sig kunna visa att nya kombinationspiller ökade risken för blodproppar från 15 till 30 per 100 000. Även om denna riskökning var relativt liten och faktiskt var mindre än risken för att man drabbades av blodpropp vid graviditet baserades ändå diskussionerna om p-pillers säkerhet på vetenskapliga data.

När det handlade om Balkansyndromet var saken helt annorlunda. Även de som mest hängivet sysslade med att sprida rädslan accepterade att riskerna med urlakat uran var rent teoretiska. Korståget drevs på rena spekulationer och självklart också med den underförstådda meningen att sjukdom hos soldaterna måste bero på ansvarslösa militära myndigheter.

Det är värt att notera att mitt under själva paniken konstaterade några av de berörda regeringarna, efter att ha granskat tillgänglig bevisning, att det inte finns något samband mellan urlakat uran och hälsoproblem. Frankrike, Spanien och Tyskland testade sina soldater och fann inga spår av uran. En oberoende portugisisk undersökning fann inga mätbara exempel på ökad strålning efter

att ha studerat 52 olika platser i Kosovo. Ryska generaler har påpekat att deras inledande undersökningar inte fann några sjukdomar hos ryska soldater som tjänstgjort på Balkan.

Läkare som studerat hälsan hos bulgariska soldater i den fredsbevarande styrkan i Kosovo har inte heller funnit några indikationer som tyder på att uran som använts i regionen påverkat deras hälsa. De ungerska myndigheterna rapporterade att, jovisst en av de 7000 soldater som tjänstgjort på Balkan har avlidit i leukemi men han fick den diagnosen redan innan han avreste till Balkan 1998.

MILITÄR KONFLIKT

Men, ingen av dessa goda nyheter kan få helt slut på oron för Balkansyndromet. De senaste decennierna har det varit vanligt att soldater och antikrigsaktivister skyller personalens problem efter kriget på deras inblandning i en militär konflikt.

Ex-soldater liksom andra vuxna har svårt att acceptera att de åldras, blir fetare, förlorar hår och drabbas av sjukdom. Misstanken att ens egen olycka är någon annans fel har blivit en del av det kulturella mönstret i våra västerländska samhällen. En del människor tror på allvar att de utsätts för X-Files-

liknande konspirationer. Det är enklast att tro att "någon där ute" är skyldig.

På sätt och vis finns alltså Balkansyndromet. Ursprunget är inte urlakat uran utan snarare en urlakad självkänsla. För människor som inte är säkra på vem de själva är betyder en medicinsk diagnos att deras liv åtminstone får en tydlig identitet. Individer som av trender och samhällsanda vänjs av vid att möta risker får allt lättare att söka trygghet genom att placera skulden någon annanstans.

Dr Frank Furedi (F.Furedi@ukc.ac.uk) är sociolog vid University of Kent och ha specialiserat sig på att studera kollektiv skräck. Han har nyss gett ut boken *Paranoid Parenting*.

ÖVERSÄTTNING: PER HEISTER

Artikeln var publicerad i *Wall Street Journal Europe* den 14 februari 2001. Den skrevs alltså före mul- och klövsjukepaniken.